

ságtudat megerősítése korántsem azzal egyezik meg, amit a többség elképzelt. Nem a saját kultúrájuk iránti elfogultságra nevelünk. Sokkal inkább arra, hogy megéljék és felfedezzék azt, hogy a mi kultúránk mellett milyen más kulturális vonzattal kell találkozniuk ezeknek a diákoknak a szórványban nap mint nap. Ami a nagyszüleink generációjának természetes volt, az számukra már lehet, hogy új élethelyzet. Viszont, ahogy említettem, így volt ez rendjén és így van ez rendjén. Amíg a NÉPZENE, a néptánc, a nyitottság és az elhivatottság a mindennapi élet alapköveként is felfogható, addig nem érvényesek a szórványlétről kialakított sztereotípiák sem. Hiszen mindannyian tudunk legalább egy olyan szólást, közmondást, ami a másik hibájának kifigurázásán alapszik. És ezek azok az esetek, amikor tapasztalat nélkül tárgyalunk úgy az érme kétoldaláról, hogy közben a saját felünket sem ismerjük. A széljegyzet adott, nyitott, és nincs vége, mert a többszöri újraolvasás után feltehetőleg újra lenne törlés, és lenne egy újabb tapasztalat, ami megfogalmazásra kerülne, de ennek aktuálisan pontot teszek a végére.

NAGYKÁROLY – CAREI – GROBKAROL

Fischer Botond

IDEHULLAJTOTT VÁROS

Károly a nyelv és a zene. Akárki mást mond, ne higgyetek neki. És nagyon figyeljete, mert Károly nem Nagykároly. Nagykároly a szecessziós épületek, a történelmi highlightok, a sváb rendezettség, a kisvárosi kisszerűség. De Károly a nyelv és a zene. Károly az, mikor hosszú idő után hazamegyek, beülök a kocsimába, és élvezem az összes diftongust és í-zést, az összes megcsavart igeragozást, amit az éjszakai műszakból kijövők kiejtenek a munka utáni deci fölött.

„Istvánfalu lassan fejlődött Rimaszombattá. Ahol egy vár volt (mint itt Szabadka), ott szükségképpen városnak kellett támadnia, mert a vár nagy fogyasztó, mindenféle mesteremberekre rászorult. Hát jöttek, mint a juhok

a sóra. Kivált ha nagy úré volt a vár, aki fényűző életet folytatott. Az úri pompát ebben a korban nem a mostani mértékkel állapították meg, hogy mekkora istállót tart, mennyi estélyt ad az illető, s kinél dolgoztat Párizsban vagy Bécsben a felesége, hanem hogy mekkora várost *hullajtott* el maga körül. Így lett a Homonnayak házifüstje nyomán Homonna, Esterházyak révén Kismarton, Pápa vagy Tatatóváros, a Károlyiak markán át Nagykároly stb.” Ezt Mikszáth Kálmán írja a *Fekete városban*. (Szeretem Mikszáthot, ugyanebben a könyvben például: „Mindegy, azért a hatalom mégis hatalom, s úgy van vele az ember, mint a morfinista, mindig nagyobb adagot akar a morfinból.”)

A nyolcvanas években nagyon sok erdélyi értelmiségi kötött ki valamilyen partiumi kisvárosban, ha már hazai tájakra nem lehetett elintézni a repartizálást, akkor ide próbálták, mégiscsak sok a magyar, s bónuszban a magyar tévét is fogni lehet, kishatárátlépővel át lehet vágni a pár kilométerre lévő bűvös vonalon, és lehet például friss kenyeret venni ott. Deák Endre is, fantasztikus zenész volt, ide házasodott, azért jutott eszembe, mert valamilyen külsőbb nézőpontból nézte ezt az idehullajtott várost. Ő mondta mindig, hogy nézzük meg: minden normális városnak van főtere, Károlynak nincs, egy kastély és annak jó nagy kertje van a város középpontjában. Sőt, semmiféle folyóvíz, patak, árok sem szeli át, ez valóban ritka már városok esetében. (A kastély amúgy egy huszadik század eleji giccs, kábé olyan lehetett akkoriban, mint mostanában egy kőgazdag, mondjuk, gázszerelő ízléstelen és ízléstelenül nagy villája. De a Székelyföld felé megpihenő magyarországi buszos turisták is és a károlyiak is nagyon szeretik. A folyó/patak/bármi, amin híd megy át hiánya pedig talán a láp miatt lehet, ez a város egy áthatolhatatlan, egzotikus, misztikumokkal teli, hardcore ősmocsár torkában volt, amit aztán a klímakatasztrófa hajnalán, az ezernyolcszázados években kínhalállal áldoztak fel.)

Károlyi Károli Gáspár. Károly a nyelv. A radikálisabb lokálpatrióták szokták is mondani, hogy a Biblia károlyi tájszólásban lett lefordítva. Amúgy nem, de van benne valami. Károlyiak a Károlyiak, akik Magyarország és Erdély történetében mindig ott voltak a közélet sűrűjében, kezdve a honfoglalástól (akkor még nem ezen a néven...), a nagymajtényi síkon és mindenféle politikai beállítottságú kormányon keresztül (kommunista is) Esterházy Péter (és Márton) édesanyjáig. Károlyi Jászi Oszkár, ha már a baloldal felmerült, de ez a csodálatos gondolkodó csak egy utcanév a károlyi embernek, a nem károlyinak annyi se. Károlyi Kaffka Margit. Károly a nyelv. A *Színek és évek*et olvassa el mindenki. Károlyról szól, de nem azért. Hanem

mert a nyelv. Károlyi Jászi Alice, aki a modern magyar táncművészetet és a magyar gyógytornát is megcsinálta. Károly a zene. Aztán vannak, akik csak itt éltek, mint Kölcsey, aki a megyeházán dolgozott (*Fölszállott a páva...* btw). A legradikálisabb lokálpatrióták szerint a *Himnusz* is károlyi dialektusban van: jau kedvvel, büsiggel. Ady Zilah előtt ide járt iskolába. Petőfi itt jött össze Szendrey Júliával. Namost a lényeg az, hogy ez egyetlen pillanatra sem érződik, ha Károlyban vagy. (Ady amúgy utálta a várost, falunak tartotta, s még jobban utálta a grófokat. Petőfinek meg van egy *Nagykárolyban* című verse, ilyen sorokkal: „Hát e falak közt hangozának / Nagy szavaid, oh Kölcsey?...”, s aztán: „Nem, ő a sírt el nem hagyandja; / De lenn, sírjában, nem hiszem, / Hogy könnyei nem omlanának / Éretted, te az aljaságnak / Sarába süllyedt nemzetem.”) A névsorból pedig senki nem Károlyban öregedett és halt meg.

Károly a nyelv. A román is. A *mirâie*, a *poprică*, a *pită cu oloi*. A sváb is, de már nem az, mert emberek a nyelvben keresték a bűnt. A jiddis is, de már nem, mert a bűn sokkal nagyobb és erősebb a nyelvnél. A haszidok közül senki nem jött haza. Az ortodoxok közül már senki nem élt itt a nyolcvanas években. Tavaly meghalt az utolsó neológ zsidó Károlyban, azóta nem lehet bemenni a gyönyörű szecessziós zsinagógába, mert nála volt a kulcs, és főként mert neki volt egyedül a világon már joga bárkit is beengedni oda. A károlyiak pedig hajlamosak elfelejteni, hogy Károly a romani, és hajlamosak elfelejteni, hogy ez a felejtés bűn.

Nagykároly Partium. Igaz, hogy sosem volt az Erdélyi Fejedelemség része, akkor sem, amikor Debrecen igen. De az észak–déli vasútvonal keresztülmegy rajta, szóval...

Károly a zene. Mikor a szőlőben (kisvárosi bulinegyed, elég egyedi képződmény) egy-egy ünnepnapon elindul(t) húsz-huszonöt zenészcigány, és mindnek akad(t) munkája, és még egyszer ennyi a környező falvakban harknizott. Mert károlyi Ruha István. A valaha élt legnagyobb román és magyar hegedűművész, valószínűleg. Károlyi zenészcigány, a jéghegy csúcsa. Ez egy olyan roma származású, magyar anyanyelvű közösség, ahol minden gyermek, mikor megtanul járni, megkapja a saját hangszerét. Egy olyan közösség, ahonnan gyakorlatilag bárki mehetne konzervatóriumba. Mennek is. Vagy mennek lagziba zenélni, mert mégiscsak kapitalizmusban élünk, de a *Lakodalom van a mi utcánkba'* vagy a *Que será será* közben jazz-szólókat tolnak, hogy ők se unják azért annyira a melót. Csak harmóniában maradva persze, hogy a násznép is élvezze. Károlyi a *Psycho Symphony*, a kilencvenes évek kultikus zenekara, a progresszív rockot fuzionálták a kortárs ze-